

ORIGINEA ȘI DEZVOLTAREA PRAZNICULUI CINCIZECIMII ÎN TRADIȚIA LITURGICĂ A RĂSĂRITULUI ȚORTODOX

ORIGIN AND DEVELOPMENT OF THE FEAST OF PENTECOST IN THE LITURGICAL TRADITION OF THE ORTHODOX EAST

Diacon drd. Alexandru LAZĂR¹

Abstract: In the New Testament, Pentecost takes on a new meaning; it is the beginning of the work of the Comforter whom the Son promised to send into the world. Through him the Church is constituted and we are introduced into the age to come, characterized by a new dimension of human life which is enriched and imbued with the grace of the Holy Spirit. We continued with an exposition of the history of the development of this feast in the Eastern liturgical tradition, highlighting the testimonies of the Holy Fathers concerning the development of this feast throughout the early Christian centuries. The Pentecost event is the moment in which the Trinity pneumatically punctuates history, underlining and fulfilling the intimacy of the metaphysical relationship with the human, plunging into the being the uncreated divine energy that heals the wounds of sin that cause the death of the soul. This presence remains unique and unrepeatable in the history of salvation, humanity being, at the same time, dependent on the Paraclete - Who assumes time by softening it, in a holy, redemptive breath, up to the Eshaton.

Keywords: pentecost, church life, liturgical tradition, eshaton.

INTRODUCERE

Prin „praznic” înțelegem manifestarea religioasă, împlinită prin actul cultic, prin care Biserica ne integrează în timpul liturgic al unor evenimente

¹ Universitatea Babeș Bolyai Cluj-Napoca, 5410 N. Newland Avenue, Chicago, IL, United States, E-mail: Alexandru.05.lazar@gmail.com

marcante pentru istoria mântuirii neamului omenesc, dar, în aceeași măsură, ne oferă modelele unor oameni, care, răspunzând chemării lui Dumnezeu, și-au afierosit viața Lui, iar astăzi noi ne adresăm lor cu apelativul de *sfinți*, cei prin care S-a preslăvit Dumnezeu. În calendarul ortodox, zilele de praznic sunt indicate, fie cu cruce neagră, fie cu cruce roșie, lucru care dovedește o împărțire a acestora pe categorii, în funcție de importanța lor. Cele mai însemnate praznice sunt cele închinat Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Sfintei Treimi și Maicii Domnului. Acestea se numesc praznice împărătești.

Praznicul, prin caracterul său festiv, determină pe orice creștin să ofere timp liber sufletului și minții pentru a se reculege și a se odihni, să iasă din timpul *obișnuit*, al vieții de zi cu zi, care implică fel de fel de griji, să meargă la Biserică pentru a lua parte la sfânta slujbă, iar mai apoi, să săvârșească „Liturghia de după Liturghie”, prin faptele iubirii milostive și îndelednicirile pătrunse de evlavie cea ziditoare sufletului.

Printre cele mai vechi sărbători creștine, pe lângă sărbătoarea Paștilor, se numără și sărbătoarea Pogorârii Sfântului Duh sau sărbătoarea Rusaliilor. Sărbătoarea Rusaliilor se prăznuiește la cincizeci de zile, după sărbătoarea Paștilor, fapt pentru care mai este numită și Cincizecime. În vechime aceasta mai purta numele și de *Sărbătoarea Primelor Roade* sau *Sărbătoarea Săptămânilor*. Sărbătoarea Rusaliilor face parte din ciclul praznicelor împărătești.

Biserica ne învață că Sfântul Duh, este a treia persoană a Sfintei Treimi. În fiecare an, la sărbătoarea Rusaliilor rememorăm și actualizăm trimiterea Sfântului Duh, peste Sfinții Apostoli, de către Dumnezeu. Sfântul Apostol Petru în cuvântarea sa din cadrul evenimentului Cincizecimii, plin fiind de Duhul Sfânt, spune următoarele: „*Pocăiți-vă și să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor voastre, și veți primi darul Duhului Sfânt*” (*Faptele Apostolilor 2, 38*). Astfel, bucuria praznicului în vechime era marcată de către catehumeni, care primeau Taina Botezului. Cei ce erau numiți *catehumeni* în primele veacuri creștine erau acei oameni inițiați și instruiți în credința creștină, în vederea primirii botezului. Tot din cuvântarea Sfântului Apostol Petru aflăm că cei care se botează primesc gratuit darul Sfântului Duh.

Tot din vechime se păstrează și astăzi, la sărbătoarea Rusaliilor, întrebuițarea florilor, a spicelor de grâu și a ramurilor de copaci, deoarece ne aduc aminte de obiceiul practicat în tradiția iudaică, prin care aduceau mulțumire lui Dumnezeu pentru strângerea recoltei.

Prin Pogorârea Duhului Sfânt asupra ucenicilor se constituie Biserica. Slăvind pe Duhul Sfânt, aducem laudă și celorlalte două Persoane ale Sfintei Treimi. Prin Pogorârea Sa la Cincizecime, Sfântul Duh îi întărește pe Sfinții Apostoli pentru propovăduirea Evangheliei.

Sărbătoarea Cincizecimii prezintă două zile de prăznuire: Duminica și Lunea Rusaliilor, zile pentru care sfintele slujbe sunt aproape identice, zile în care cinstind Pogorârea Duhului Sfânt, laudăm minunea și preaslăvim pe Sfântul Duh împreună cu Tatăl și cu Fiul.

Tema pe care am ales-o, *Originea și dezvoltarea Praznicul Cincizecimii în tradiția liturgică a Răsăritului Ortodox*, are ca obiect de studiu modul în care Biserica își începe lucrarea sa în lume. Personal, minunea cea mai presus de minte și de cuvânt, care a avut loc la Pogorârea Duhului Sfânt constituie un eveniment la care m-am raportat din primii ani ai studiului teologiei cu un deosebit interes, fapt pentru care am dorit să elaborez un studiu asupra acestui praznic de mare însemnătate pentru toată creștinătatea.

Praznicul Cincizecimii îmi poartă cugetul la evenimentul Judecării finale, când, la sfârșitul veacurilor, fiecare om se va înfățișa înaintea Dreptului Judecător cu toate faptele milosteniei iubitoare de semeni pe care le-a lucrat în Biserica cea întemeiată prin Duhul Sfânt sub asistența Sa, a Celui ce lucrează prin fiecare mădular al Bisericii mântuirea tuturor. Duhul Sfânt este Cel care ne dă înțelepciune, cunoaștere, bunătate. El s-a coborât peste Apostoli, i-a adus pe toți într-o comuniune, i-a unit în Duhul dragostei pentru Hristos. Rodul întrupării lui Hristos, este unirea Sfântului Duh cu firea umană. Relațiile dintre Persoanele Sfintei Treimi nu sunt de opoziție, nici de separare, ci de diversitate, de reciprocitate, de revelație reciprocă și de comuniune în Tatăl. Tatăl este revelat din veșnicie de către Fiul în Duhul Sfânt. Între Fiul și Duhul Sfânt există o reciprocitate perfectă, ambele Persoane divine, descoperindu-l pe Tatăl încontinuu.

Cincizecimea în Tradiția iudaică

Cincizecimea este ultimul dintre praznicile împărătești legate de Sfintele Paști, ea încheind ontologic și liturgic ciclul pascal. Sărbătoarea Rusaliilor constituie cea mai veche sărbătoare creștinească împreună cu cea a Paștilor, fiind prăznuită încă din vremea Sfinților Apostoli. Despre ea ne mărturisește Sfântul Apostol Luca: „*Căci Pavel hotărâse să treacă pe apă pe lângă Efes, ca să nu i se întâmple să întârzie în Asia, pentru că se grăbea să fie, dacă i-ar fi cu puțință, la Ierusalim de ziua Cincizecimii*” (*Fapte 20, 16*). În Vechiul Testament, mai exact în cultul iudaic, semnificația sărbătorii Cincizecimii a cunoscut câteva abateri, fiind evidente două dimensiuni ale acestei zile de prăznuire: „Sărbătoarea primelor roade” și interpretarea tipologică în relație cu legământul dat pe Muntele Sinai.

Praznicul Cincizecimii făcea parte din ciclul sărbătorilor anuale și se mai numea și sărbătoarea săptămânilor: „*Să ții și sărbătoarea săptămânilor; sărbătoarea pârgii, la secerișul grâului, și sărbătoarea strănerii roadelor, la sfârșitul toamnei*” (*Ieșire 34, 22*); „*Și atunci să săvârșești sărbătoarea*

săptămânilor Domnului Dumnezeuului tău cu dar de bunăvoie, cum îți va da mâna și după cum vei putea, din cele cu care te-a binecuvântat Domnul Dumnezeuul tău” (Deuteronom 16, 10) sau sărbătoarea secerișului. În comparație cu celelalte mari sărbători iudaice (Sărbătoarea Paștelui și Sărbătoarea Corturilor), Sărbătoarea Săptămânilor era receptată ca fiind de mai mică însemnătate. Sărbătoarea Săptămânilor conține o indicație privind înscrierea ei temporală în calendarul iudaic. Aceste trei mari sărbători, Paștile, Cincizecimea și Corturile erau sărbătorite printr-un pelerinaj². Ele reprezintă trei momente de veselie spirituală exprimată prin cântece religioase, ospete sacrificiale și jertfe. Pelerinajul la locașul sfânt și aducerea jertfelor contribuie la păstrarea unității etnice. În cadrul Cincizecimii când pelerinii mergeau la templu, leviții începeau rugăciunea cântată, iar primele roade erau înmânate preoților, iar apoi se rostea o rugăciune de mulțumire Dumnezeuului lui Israel.

În Vechiul Testament, Cincizecimea amintea de asemenea, de primirea Legii pe Muntele Sinai, de suferințele evreilor în pustiu, precum și de necazurile cele multe prin care au trecut, până să ajungă în pământul făgăduinței, unde s-au îndulcit de roade, de grâu și de vin. De aceea, la această sărbătoare se mulțumea lui Dumnezeu și pentru secerișul nou.

Unii tâlcuitori spun că Cincizecimea ar fi fost orânduită la evrei și pentru cinstirea numărului șapte, întrucât acest număr adunat de șapte ori cu el însuși, dă numărul de cincizeci de zile fără una.

„Cifra șapte (eptada) este cinstită de fii evreilor, așa cum legea lui Moise rânduiește, tot așa cum mai târziu pitagoricii au cinstit numărul patru (tetradă), pe care și făceau făgăduiță (jurau). Adepții lui Simon Magul și al lui Marcion cinsteau cifra opt (octoada) și treizeci (treizecimea), cărora le corespundeau numere egale de așa-numiți eoni, venerați ca divinități. Este cu totul învederat faptul că în șase zile Dumnezeu a adus la existență materia și a dat formă și a înfrumusețat felurimea speciilor și a existențelor compuse, și a creat toată această lume vazută. S-a odihnit în a șaptea zi de lucrările Sale, așa cum arată și denumirea sabatului, care după înțeles ebraic înseamnă și odihnă. Aceștia nu cinstesc doar zilele [de sabat], ci ajung să cinstească și anii. Cinstirea zilelor, așadar a sabatului, arată ceea ce continuu este cinstit de aceștia, după cum și umflarea aluatului același număr indică (cele 7 azime la care face referire textul din *Ieșire 12*); cinstirea anilor se referă la anul sabatic, care este anul iertării. Și nu este data cinstire numai (cifrei șapte), ci și săptămânii săptămânilor (de șapte ori șapte), în același fel zilelor și anilor. Așadar, săptămâna săptămânilor creează Cincizecimea, fiind numită de către aceștia zi sfântă. Șapte, înmulțit cu sine însuși

² E. BROWN, Joseph A. FITZMYER, Roland E. MURPHY, *Introducere și comentariu la Sfânta Scriptură Vol.II*, Traducere și prelucrare pentru lb. română, P. Dumitru Groșan, Editura Galaxia Gutenberg, 2007, p.372.

alcătuieste Cincizecimea, adăugând încă o zi, pe care o luăm din veacul viitor, care este a opta și în același timp prima, sau mai bine zis una și nesfârșită. Acolo trebuie să se încheie sabatizarea (odihna) sufletelor pe pământ (din cele de aici) căci aceasta înseamnă „fă parte la șapte și la opt”³ (Ecclesiastul 11, 2).

În Vechiul Testament găsim câteva mărturii legate de cinstirea numărului șapte: „*Cuvintele Domnului, cuvinte curate, argint lămurit în foc, curățat de pământ, curățat de șapte ori*” (Psalmi 11, 6); „*De șase ori din nevoi te va scoate, iar a șaptea oară, răul te va ocoli*” (Iov 5, 19). La evrei nu numai zilele se numărau așa, ci și anii, în care ei sărbătoreau Jubileul, adică după trecerea de șapte ori șapte ani. În acel an jubiliar, ei lăsau pământul nesemănat și vitele la odihnă, iar robilor dobândiți cu bani, li se dădea libertatea să plece.

„Se numea sărbătoarea Cincizecimii, deoarece se ținea după trecerea cincizeci de zile de la începutul recoltării orzului și a grâului. Zilele începeau să se numere din momentul aducerii snopului de orz a doua zi de Paști. Această sărbătoarea ținea o singură zi și se serba prin încetarea lucrului și prin adunare la locașul sfânt, unde se aduceau sacrificiile rânduite de Lege. Pentru că a doua zi de Paști se stabilea și sărbătoarea Cincizecimii și arăta că s-a încheiat seceratul orzului și al grâului, se mai numea după cum am arătat deja, sărbătoarea secerișului”⁴.

Se mai numește și ”Sărbătoarea primelor roade”, deoarece primele roade trebuiau aduse înaintea lui Dumnezeu în semn de mulțumire pentru ca de la El am primit aceste daruri, iar noi prin acest umil dar arătăm credința față de Cel care și-a revărsat darurile peste noi:

„În ziua celor dintâi roade, când aduceți domnului prinosul de pâine, la încheierea săptămânilor, să aveți adunare sfântă și nici un lucru să nu lucrați. Să aduceți ardere de tot spre miros de bună mireasmă Domnului: din cireadă, doi viței, iar din turmă, un berbec și șapte miei de câte un an, fără meteahnă. Cu ei să aduceți dar de pâine, făină de grâu frământată cu untdelemn: trei zecimi de efă la fiecare vițel, două zecimi de efă la berbec. Și o zecime de efă la fiecare din cei șapte miei. Să aduceți un țap jertfă pentru păcat, spre curățirea voastră” (Numerii 28, 26-30).

Acestea erau sacrificiile pentru sărbătoarea Cincizecimii:

„În Țara Sfântă, se adaugă la ceremonialul Paștilor aducerea snopului de orz a doua zi a praznicului, care era ca dar legănat înaintea Domnului. Snopul este Hristos, pânga omenirii reînnoite. Făina este semn al vieții, untdelemnul al grăsimii, adică al vieții virtuose și al plinătății harului, iar

³ SF. GRIGORIE TEOLOGUL, *Cuvânt la Cincizecime*, trad. Nicușor Deciu, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2012, p. 45.

⁴ Pr. Petre SEMEN, *Arheologia biblică în actualitate*, Trinitas, Iași, 2008, p. 251.

vinul al veseliei. Prin grăunțe se înțelege tot Hristos, frământătura cea nouă, după al Cărui chip ne modelăm și noi”⁵.

Această primă dimensiune a sărbătorii este aceea a unui rit agrar încorporat în calendarul ebraic o sărbătoare cultică, care se situează în intervalul de cincizeci de zile deschis de Sărbătoarea Paștelui, suprapunându-se perioadei necesare pentru recoltare.

Totodată sărbătoarea înlocuiește un praznic iudaic, cu același nume, praznic pe care iudeii îl țineau în amintirea primirii Legii, pe muntele Sinai, înțelesul primar al sărbătorii fiind înlocuit între timp cu unul de natură istorică, dar și pentru a mulțumi lui Iahve pentru darurile Sale (Se sărbătorea la încheierea secerișului). Potrivit Talmudului⁶ în capitolul IV, se reliefează faptul că în timpul sărbătorii Cincizecimii se citeau, timp de două zile, anumite pasaje din Torah: în prima zi, din *Ieșire* capitolul 19, despre evenimentul primirii Legii pe Muntele Sinai, iar în a doua zi, din *Deuteronom* cap. 16, 9-16 – despre Sărbătoarea Săptămânii, însă cu timpul, textul de *Deuteronom* 16 ajunge să fie înlocuit definitiv cu *Ieșire* 19, fapt pentru care receptarea sărbătorii a fost afectată și ajunge dintr-o sărbătoare agrară, o sărbătoare a alianței. ”Sărbătoarea adunării” care este o încheiere a praznicului Paștelui, după cum spune și Iosif Flavius⁷, era semnul prezenței, al călăuzirii și al lucrării lui Dumnezeu în interiorul poporului ales.

În sinagogi, sărbătoarea Cincizecimii, este prăznuită cu citirea celor 10 porunci și cartea *Rut*, locașurile de cult fiind împodobite cu verdețuri în diaspora, prăznuirea ei ținea două zile⁸. Se făceau lecturi din Cărțile Lui *Iezechie* (cap.1- Vedeniile proorocului Iezechie) și *Avacum* (cap.3 - Rugăciunea și cântarea proorocului Avacum pentru izbăvirea poporului). Dacă analizăm cele două texte putem să relationăm manifestările divine ale lui Dumnezeu prezente în aceste două pasaje profetice cu descoperirea lui Dumnezeu pe Muntele Sinai, pe care a trăit-o Moise. De asemenea, în cadrul ceremoniei iudaice din timpul sărbătorii Cincizecimii, se citeau și doi psalmi: 28 și 68, toate textele folosite în liturghia sinagogală din ziua sărbătorii conturând evenimentului de pe Sinai o dublă interpretare: una de natură comunitară și alta de natură eshatologică⁹. Prin aceasta se argumentează ideea că, în timp, s-a produs o schimbare în percepția teologică a sărbătorii, partea agrară a Cincizecimii a fost înlocuită cu una de natură

⁵ Ana USCA, Ioan Sorin USCA, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți - Levitic*, vol. III, Christiana, București, 2003, p. 124.

⁶ A. COHEN, *Talmudul*, trad. C. Litman, Hasefer, București, 2000, p. 325.

⁷ Josephus FLAVIUS, *Antichități iudaice I-IX*, Editura Hasefer, București, 1999, Cartea a 3-a, cap. X, p.164,

⁸ Dumitru ABRUDAN, Emilian CORNIȚESCU, *Arheologie biblică pentru facultățile de teologie*, Editura IBMBOR, Sibiu, 2002, p. 295.

⁹ Constantin PREDA, *Credința și viața Bisericii primare. O analiză a Faptelor Apostolilor*, Editura IBMBOR. București, 2002, p.86

spirituală. După căderea Ierusalimului, în tradiția cultică iudaică locul jertfelor a fost înlocuit cu citirea și interpretarea legii.

În cărțile Vechiului Testament, sărbătoarea Cincizecimii apare strans legată de ziua în care s-a dat Legea pe Sinai: „*Iar în luna a treia de la ieșirea fiilor lui Israel din pământul Egiptului, chiar în ziua de lună plină, au ajuns în pustia Sinai*” (Ieșire 19, 1). Acest text este elementul de bază, fundamental pentru noua semnificație. La cincizeci de zile, adică în luna a treia, după ce au trecut prin Marea Roșie, israeliții au ajuns la poalele Muntelui Sinai, unde au primit Legea de la Dumnezeu.

Continuarea dintre Paștile iudaic cu cel creștin face ca și Cincizecimea să reprezinte un pas mai departe de la prefigurare la adevăr, de la umbra Legii Vechi la adevărul Evangheliei, de la culegerea roadelor câmpului la primirea roadelor duhovnicești, a harismelor Duhului Sfânt.

Pogorârea Sfântului Duh la Cincizecime

„Și când s-a împlinit ziua Cincizecimii, erau toți într-un suflet la un loc. Și s-a făcut deodată sunet din cer” (Fapte 2, 1-2). „Care este această Cincizecime? Când trebuia să vină secera la cules, când trebuiau culese roadele. Ai văzut închipuirea? Privește iarăși adevărul! Când trebuia să vină secera cuvântului, când se culegea holda, atunci, sosind, a căzut Duhul ca o seceră. Ascultă pe Hristos cum spune: „*Ridicați ochii voștri și vedeți câmpurile, că sunt albe de seceriș de acum*” (Ioan 4, 35) și iarăși: „*Secerișul este mult și lucrătorii puțini*” (Matei 9, 37). Așa încât El a aruncat primul seceră. Căci El a suit la cer începătura, luând la Sine ce-i al nostru. Pentru aceasta se și numește seceriș”¹⁰.

„Duminica Cincizecimii sau a Pogorârii Sfântului Duh, numită în popor și Duminica mare, este sărbătoarea anuală a Pogorârii Sfântului peste Sfinții Apostoli și cu care se încheie descoperirea față de lume și de creație a lui Dumnezeu, Cel în Treime”¹¹.

Timp de patruzeci de zile după Învierea Sa, Mântuitorul S-a arătat Apostolilor, „*vorbindu-le despre cele ale Împărăției lui Dumnezeu și le-a poruncit să nu se îndepărteze de Ierusalim, ci să aștepte făgăduința Tatălui*” (Fapte 1, 3-4). Pe când erau adunați cu toții, s-a auzit un vuiet ca de suflare de vânt ce vine repede și au văzut limbile de foc. În acel moment, s-au umplut toți de Duhul Sfânt. După predica înflăcărată a Sfântului Apostol Petru, s-au botezat trei mii de suflete. Așa a luat ființă în chip văzut Biserica, Împărăția lui Dumnezeu pe pământ, laboratorul duhovnicesc

¹⁰ SF. IOAN GURĂ DE AUR, *Comentariu la Faptele Apostolilor*, vol. I, trad. Carp Ieromonah Lavrentie, Doxologia, Iași, 2016, p. 63.

¹¹ Pr. Prof. Dr. Ene BRANIȘTE, *Liturgică generală*, Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2002, p. 148.

în care firea noastră fragilă se unește cu harul Sfântului Duh, devenind purtătoare de Dumnezeu.

În ziua Cincizecimii Biserica cântă: „Veniți toți de luați Duhul înțelepciunii, Duhul înțelegerii, Duhul temerii de Dumnezeu”¹². Cincizecimea este ultimul dintre praznicele împărătești legate de Sfintele Paști, ea încheind ontologic și liturgic ciclul pascal, pentru a inaugura astfel economia eclesială. Prin Pogorârea Duhului Sfânt asupra ucenicilor se constituie Biserica, suntem introduși în dimensiunea veacului ce va să fie, prin inaugurarea unei noi dimensiuni a existenței- viața în har¹³. Înaintea Înălțării Sale la cer, Hristos le făgăduise Ucenicilor Săi că le va trimite pe Duhul Sfânt, care să-i învețe, să-i mângâie și să-i conducă la tot adevărul. Această promisiune s-a împlinit în ziua a zecea după Înălțarea lui Hristos la cer și a cincizecea după Învierea Sa din morți. În amintirea acestui eveniment Biserica prăznuiește sărbătoarea Cincizecimii, numită așa pentru că este la cincizeci de zile după Paști.

Noi numim această sărbătoare și Pogorârea Duhului Sfânt pentru faptul că în această zi slăvim pe a treia Persoană a Sfintei Treimi, Sfântul Duh, care în chip de limbi de foc, s-a pogorât asupra Apostolilor la Ierusalim. Slăvind pe Duhul Sfânt, facem aceasta aducând laudă și celorlalte două Persoane ale Sfintei Treimi.

Cincizecimea se prăznuiește cu sărbătorire în două zile: Duminica și Lunea Rusaliilor, zile pentru care sfintele slujbe sunt aproape identice, zile în care cinstind Pogorârea Duhului Sfânt, lăudăm minunea și preaslăvim pe Sfântul Duh împreună cu Tatăl și cu Fiul. Sfânta Biserică ne ține într-o atmosferă de profundă meditație a pogorârii Sfântului Duh până în sâmbăta următoare moment în care este odovania praznicului. De la Cincizecime, în cadrul Sfintelor slujbe, se încep prin rostirea rugăciunii „ Împărate Ceresc”, rugăciune care nu se rostește de la Paști până la acest praznic, care de acum se va rosti pe tot parcursul anului bisericesc. Zilele acestui praznic, unul din cele mai mari din cadrul anului bisericesc, constituie o vreme de bucurie, deoarece nu se fac ajunări și nici nu se pleacă genunchii până la Duminica Rusaliilor, când se face slujba plecării genunchilor, slujbă la care credincioșii îl invocă pe Duhul Sfânt să lucreze în viața lor.

„La Rusalii Biserica apare ca manifestare concretă în istorie, cu o misiune universală, înzestrată cu vestitori aleși să răspândească adevărurile veșnice și să cheme sufletele la izvoarele vieții. Sfântul Duh acordat Bisericii nu este o inspirație subiectivă, ci persoană care lucrează totdeauna și în mod neîntrerupt printr-un așezământ statornic. Limbile de foc ale Cincizecimii coborâte peste Apostoli rămân în lume și sunt comunicate de Apostolii,

¹² *Molitfelnic*, IBMBOR, București, 1992, p. 261.

¹³ Paul EVDOKIMOV, *Rugul aprins*, Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1994, p. 97.

care le-au primit, urmașilor lor. Sfântul Ioan Gura de Aur insistă în Omiliile Sale la Cincizecime asupra dependenței ierarhiei și eficacității Sfintelor Taine de această prezență. Dacă nu ar fi de față Duhul n-ar exista Biserica, iar dacă Biserica există este evident că e de față Duhul. Ierarhia de natură sacramentală este dată la Cincizecime și constituie o realitate permanentă cu caracter supranatural prin slujirea căreia se reînnoiește și se multiplică evenimentul primirii Duhului și a răspunsului pe care-l dă creștinul la acest dar. Termenul de instituție și cel de eveniment, despre care se vorbește atât de mult în ecleziologia actuală, reprezintă în concepția hrisostomică două aspecte ale unei singure acțiuni divine în istorie¹⁴.

„Întemeiată prin cruce și înviere, Biserica e inaugurată la Rusalii, când s-a înfăptuit și prima comunitate creștină. Sensul venirii Duhului în persoană și astfel al arătării Sale egal în mărime cu Tatăl și cu Fiul este acela al realizării Împărăției lui Dumnezeu în plinătate¹⁵”. Cincizecimea este, după Sfântul Ioan Gură de Aur¹⁶ o descoperire a Bisericii ca ordine a lucrurilor întru totul nouă. Prin venirea Sa în lume, Duhul ne unește cu Hristos, cu Trupul tainic al lui Hristos, adică cu Biserica; unirea aceasta fiind o legătură reală nu suprimă personalitatea creștinului, ci o înalță, pentru că ea este de ordinal ”spiritului”. Dar și invers, Hristos zidind din nou creația în sângele său, după cum zice Nicolae Cabasila¹⁷, ne acordă viața, care este însăși Duhul Său.

În *Faptele Apostolilor*, în cap. 2, ne sunt relatate cele mai importante aspecte ale acestui eveniment al Pogorârii Duhului Sfânt. În prim plan cade accentul pe darul Duhului, care este revărsat peste Apostoli, Duh pe care Mântuitorul Iisus Hristos Îl promisese cu puțin timp în urmă: „*Dar Mângâietorul, Duhul Sfânt, pe care-l va trimite Tatăl în numele Meu, Acela vă va învăța toate și vă va aduce aminte de toate câte v-am spus Eu*” (Ioan 14, 26).

„Dacă mai înainte, la Iordan, Porumbelul ne dezvăluia pe Mielul și Mirele, Slujitorul lui Yahve din timpurile mesianice- și aceasta este slujirea permanent a Duhului, să ne dezvăluie chipul lui Iisus și, prin El, să ne aducă la Tatăl-, acum Fiul este Cel care-l trimite pe Duhul de la Tatăl, pe Mângâietorul care rămâne printre noi și care constituie viața însăși a Bisericii. Slujire reciprocă, îndoită mărturi a lui Hristos întru Duhul și a Duhului în Hristos, aceasta este revelația fundamentală a Evangheliei lui Iisus. Îndoită

¹⁴ Pr. Ilie MOLDOVAN, *Revista institutelor teologice din patriarhia română*, în: „Studii Teologice”, 9–10 (1968), p. 714.

¹⁵ Pr. Ilie MOLDOVAN, *Revista institutelor teologice din patriarhia română*, p. 712.

¹⁶ SF. IOAN GURĂ DE AUR, *Comentariu la Faptele Apostolilor*, vol. I, p. 69.

¹⁷ SF. NICOLAE CABASILĂ, *Despre viața în Hristos*, Editura IBMBOR, București, 2001, p.21

lucrare a Tatălui în lume prin Cuvânt și prin Suflare, prin Fiul și prin Duhul, cele două mâni ale Tatălui, care se deschid pentru a îmbrățișa creația căzută, care se închid pentru a lua cu Sine creația reînnoită, către Tatăl¹⁸.

Duhul Sfânt se pogoară asupra Apostolilor sub forma unor „limbi ca de foc”. „Prin analogie cu necesitatea focului material, adică a luminii și căldurii lui, pentru viața trupească, s-a ajuns la părerea că și viața sufletească are nevoie de un foc, însă de unul care să fie de aceeași natură cu sufletul spiritual. Are nevoie de focul Duhului Sfânt. Acest foc s-a coborât peste Sfinții Apostoli, în ziua Cincizecimii, când i-a curățit de orice întinaciune, luminându-I, întărindu-i, încălzindu-i, înălțându-le viața și îndrumându-i spre unirea cu Dumnezeu și cu semenii¹⁹”. Aceste daruri primite la praznicul Cincizecimii, sunt daruri pe care Dumnezeu le dă din dragoste și belșug întregului Său popor, descoperind atât voia Lui, precum și felul în care ei trebuie să se raporteze la acestea.

După cum putem observa nu se folosește cuvântul coborâre ci pogorâre, care în limba română are un sens diferit. Când vorbim despre o coborâre, spunem că cineva coboară, se înțelege că a fost mai întâi undeva sus și de acolo, coborând ajunge, într-un final, la un nivel mai jos, față de unde a plecat. În unele cazuri verbul a coborî, respectiv substantivul coborâre poate fi sinonim cu a decade, a regresa, respectiv decădere, regret. În ce privește verbul a (se) pogorî, respectiv substantivul pogorâre, lucrurile stau diferit, deoarece cel care se pogoară, o face în general fără a pierde înălțimea la care se afla. Astfel spunem că cineva se pogoară la nivelul de înțelegere al celor cărora se adresează. Tot în acest sens, știm că Biserica face pogorâminte având în vedere unele neputințe ale oamenilor, fără a-și pierde măreția sa ci dimpotrivă, rămânând la înălțimea proprie, și chiar afirmând-o prin pogorământul pe care îl întreprinde, ea se apleacă asupra oamenilor pentru a-i ridica la statura, la sfințenia ei. În același sens se spune în Simbolul de credință despre Iisus Hristos că „S-a pogorât din cer”. Știm că măreția Lui stă tocmai în pogorârea și micșorarea Sa. Tot la fel stau lucrurile și în ce privește Persoana Duhului Sfânt. Rămânând în cer, fără să își piardă strălucirea, El se pogoară asupra oamenilor pentru a-i ridica la nivelul unde este El, ca un tată care se apleacă asupra unui copil pe care îl ridică la înălțimea sa, ca apoi la un nivel de egalitate să poată dialoga. La Cincizecime, Duhul Sfânt se pogoară peste noi pentru a ne înduhovnici, pentru a ne face capabili de a dialoga cu Cuvântul, de a intra în relație filială cu Dumnezeu.

Tot din pogorârea Duhului Sfânt descoperim o altă harismă importantă, vorbirea în limbi: „*Și s-au umplut toți de Duhul Sfânt și au început să vorbească în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi*” (Fapte 2, 4).

¹⁸ Pr. Prof. Boris BOBRINSKOY, *Împărtășirea Sfântului Duh*, IBMBOR, București, 1991, p. 376.

¹⁹ Ioan PETREUȚĂ, *Botezul Sfântului Duh*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 1-3, 1964, p. 36

Aceștia nu au luat un simplu har, ci s-au umplut de harul Duhului. Au început să vorbească în alte limbi, înainte ca mulțimea să se adune. Minunea a fost la nivelul vorbitorilor, nu la cel al ascultătorilor. Se spune, despre cei ce ascultau, că toți mărturiseau: îi auzim vorbind în limbile noastre despre mărețiile lui Dumnezeu. „După ce s-au învrednicit toți de Duhul Sfânt, a dispărut rivalitatea dintre ei fiind egali. Vredniciile văzute pălesc în fața darului Duhului Sfânt. Mai mult fiind toți adumbriți de har, a fost curățată invidia din inima lor²⁰”.

N-au învățat la nicio școală și totuși, acești oameni, după Pogorârea Duhului Sfânt peste ei, încep să scrie, profund și filozofic. Duhul le-a schimbat statutul: din neînvățați devin învățați, din fricoși devin îndrăzneți, iar din pescari ajung misionari în lume. Mai mult decât atât, devin autori de cărți, de Evaghelii scrise frumos, pe care le avem păstrate în textul Noului Testament. Duhul Sfânt este deci, Cel care a luminat pe profeții Vechiului Testament și a înțeleptit apoi pe Apostoli și pe toți cei peste care S-a revărsat, făcând să ia naștere Biserica. Tot Duhul este cel care întreține continuitatea dintre Vechiul și Noul Testament, iar astfel marchează permanenta acțiune a pnevmatică în istorie.

Cel de al doilea aspect privește botezarea celor aproximativ trei mii de oameni, apariția primei comunități creștine sau mai bine spus ia naștere Biserica creștină, în urma predicii Sfântului Apostol Petru.

„Biserica apare în istoria creștină ca instituție divină văzută și născută nu dintr-o putere omenească, ci dintr-una dumnezeiască pe care, de atunci până astăzi și până la marginea timpului, o va comunica lumii întregi, tuturor celor ce vor crede în puterea ei și în Evanghelia lui Iisus. Așadar, la Rusalii s-a născut Biserica creștină ca instituție istorică, divino-umană. Și în cea de atunci ne găsim și noi astăzi și toți cei care vor veni după noi, până la sfârșitul lumii. Nimeni nu a biruit-o, nimeni n-a reușit să o distrugă, deși nu puțini au fost și mai sunt și astăzi aceia care s-au luptat și se mai luptă cu ea. Dar toți au pierdut această luptă, astfel că ea a rămas neclintită prin vitregiile istoriei²¹”.

Dacă ne uităm cu atenție asupra textului lucanic observăm câteva elemente, simbolistice principale prezente în descriere, focul și apa, ceea ce ne sugerează că autorul a înțeles Praznicul Cincizecimii în relație cu darea Legii pe Muntele Sinai. Aceste două simboluri în iudaism erau prin excelență teofanice: „*Iar Muntele Sinai fumega tot, că se pogorâse Dumnezeu pe el în foc; și se ridica de pe el fum, ca fumul dintr-un cuptor; și tot muntele se cutremura puternic*” (Ieșire 19, 18). În cazul de față putem să asociem focul cu judecata și purificarea.

²⁰ SF. IOAN GURĂ DE AUR, *Comentariu la Faptele Apostolilor*, vol. I, p. 64.

²¹ Stelian TOFANĂ, *Evanghelia lui Iisus. Misiunea cuvântului.*, Mega, Cluj-Napoca, 2015, pp. 86–87.

Pogorârea Duhului Sfânt este împlinirea făgăduinței lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu de a trimite Ucenicilor, un alt Mângâietor, de la Tatăl, atunci când El va fi preaslăvit în Sfânta Treime, este supremul act de putere al lui Iisus Hristos²². Scopul întregii iconomii a Mântuitorului Hristos fusese trimiterea în lume a Sfântului Duh. La Rusalii, Tatăl, în urma activității răscumpărătoare întreprinsă de Fiul, a avut puțința de a-L trimite pe Duhul Sfânt în chip de limbi de foc.

Duhul Sfânt se pogoară sub forma de limbi de foc și pentru a arăta că "focul" harului este curățător de păcate, după cum focul fizic este curățător de rugină. Când metalele sunt ținute mult timp în foc, rugina, praful sau zgura de pe le se curăță, iar ele devin incandescente ori transparente, luminoase, sau din rigide devin flexibile, pot lua o formă nouă, una pe care n-au avut-o înainte. Deci, Duhul Sfânt, asemenea focului material pe care îl cunoaștem noi, curățește duhovnicește pe om de rugină sau zgura păcatului, de toată necurăția sufletului și a trupului. În același timp, Sfântul Duh transformă pe omul întunecat, din cauza păcatului, în om luminat. Dar Duhul Sfânt, ca și focul, nu doar curățește sufletul de necurăție, ci îi încălzește sufletul rece, iar această căldură a Duhului Sfânt se vede mai întâi în lacrimile pocăinței. Sfinții Bisericii spun că semne clare ale prezenței și lucrării Duhului Sfânt în omul credincios sunt smerenia și pocăința, iar „lacrimile pocăinței arată că Duhul Sfânt curățește pe om de păcat și în același timp face roditoare credința în el asemenea apei care udă un pământ uscat și-l face roditor” (Sfântul Efrem Sirul). În lacrimile pocăinței "focul" regretului pentru păcatele săvârșite și întristarea că am supărat pe Dumnezeu se transformă în "apa cea vie", adică apa cea curățătoare de păcate a pocăinței, care devine și apa cea cultivatoare de virtuosi sfinte sau de fapte bune.

Duhul Sfânt confirmă și cultivă viața ca fiind comuniune de iubire. Duhul Sfânt, a treia Persoană din Sfânta Treime, nu are chip. El nu se arată sub formă de om, ci El este prezentat fie ca foc laminator, încălzitor și curățător, fie ca apa vie care dă viață, care face să crească viața și împlinește viața în starea de comuniune a omului cu Dumnezeu și cu semenii. De ce Duhul Sfânt Se prezintă astfel și nu are chip de persoană umană cum are Fiul? Pentru că Duhul Sfânt nu concurează pe Fiul Cel veșnic al lui Dumnezeu devenit Om. El nu concurează pe Fiul și nici nu-L completează pe Fiul, ci-L confirmă pe Fiul și-L comunică oamenilor pe Fiul, ca El să locuiască în ei, să devină viața lor adevărată, prin împărtășirea lor cu Hristos în Sfintele Taine ale Bisericii. Duhul Sfânt este cea mai tainică Persoană a Sfintei Treimi. Duhul Sfânt cercetează adâncurile lui Dumnezeu: „*Iar nouă*

²² Dumitru STĂNILOAE, *Chipul Evanghelic al lui Iisus Hristos*, Centrului mitropolitan Sibiu, Sibiu, 1991, p. 281.

ni le-a descoperit Dumnezeu prin Duhul Sfânt, fiindcă Duhul toate le cercetează, chiar și adâncurile lui Dumnezeu” (I Corinteni 2, 10).

În Vechiul Testament Dumnezeu se manifestă prin foc, căci tot prin foc îi conducea pe iudei și prin foc le comunica învățătura. În Noul Testament, Sântul Ioan Botezătorul, vorbește în predica sa despre venirea celui care va boteza cu Duh și cu foc. Prin aceasta Sfântul Ioan Botezătorul nu exclude folosirea apei la botezul creștin, deoarece prin această expresie n-a intenționat să indice modul în care se va săvârși botezul mesianic, ci doar de a arăta că efectele acestuia sunt mult superioare acelorale ale botezului său. Cel de al doilea element, vântul, este semnul prezenței Duhului Sfânt: „*Vâslaşii tăi te-au făcut să călătorești pe apele cele mari, dar un vânt de la răsărit te va sfărâma în mijlocul mărilor” (Iezechiel 27, 26)*, dar și a teofaniei (momentul în care Dumnezeu I se descoperă proorocului Ilie).

Toate teofaniile au avut un înțeles de la început. Ordinea Persoanelor Sfintei Treimi nu este la întâmplare, prin urmare, după revelația Tatălui din Vechiul Testament, apoi a Fiului, din Noul Testament, era firesc să urmeze revelația Duhului Sfânt²³ în realitatea istorică în care ne aflăm și astăzi²⁴. De aceea și Evanghelistul Luca evidențiază prin împlinirea profețiilor vetero-testamentare în Noul Testament, cu scopul de a arăta superioritatea acestuia. Prin învățătura Sa, Mântuitorul Iisus Hristos dorește să restabilească adevăratul înțeles al Legii mozaice, de a corecta falsele afirmații făcute de către saducheii și cărturari, iar nu aceea de a aduce o lege morală nouă. Cu toate acestea, Domnul Hristos nu s-a supus și nici nu s-a conformat interpretării pe cele spuse de farisei și cărturari, în vederea legii, ci a adus-o la adevăratul înțeles, depășind-o și pe care a eliberat-o din sclavia literei (în mediul iudaic întreaga viață era centrată pe împlinirea poruncilor Torei). Astfel prin Pogorârea Duhului Sfânt, învățătura bogată pe care ne-a lăsat-o Mântuitorul Iisus Hristos și faptele sale, fiecare creștin poate să experimenteze, cu ajutorul Duhului Sfânt care va face și posibilă intrarea în relație cu Dumnezeu, dar și să se împărtășească de roadele jertfei lui Hristos. Prin urmare Duhul Sfânt vine să-I învețe pe creștini toate și să le aducă aminte despre toate cele spuse de Iisus: „*Dar Mângâietorul, Duhul Sfânt, pe care-l va trimite Tatăl în numele Meu, Acela vă va învăța toate și vă va aduce aminte de toate câte v-am spus Eu” (Ioan 14, 26)*.

Lucrarea Sfântului Duh este una de interioritate, de intimidare, de modelare a sufletului. El nu Se arată în fața persoanei umane, ci locuiește în interiorul sufletului omului, în inima omului, îl inspiră, fără să-l oblige, ca acesta să gândească și să trăiască asemenea lui Hristos. Deci, Duhul Sfânt lucrează tainic în om, respectând libertatea omului de a se întoarce

²³ SFÂNTUL GRIGORIE NAZIANZ, *Taina m-a uns. Cuvântări.*, trad. Pr. Dr. Gheorghe Tilea, Herald, București, 2004, p. 239.

²⁴ Pr. Constantin GALERIU, *Jertfă și răscumpărare*, Harisma, București, 1991, p. 255.

sau nu spre Dumnezeu Tatăl și de a împlini voia Fiului lui Dumnezeu arătată în Sfânta Sa Evanghelie. Duhul Sfânt nu apare în fața noastră, ca să nu facă presiune asupra noastră, ci vine tainic în sufletul omului și-l inspiră, îl luminează și îl îndeamnă să săvârșească fapta cea bună, să spună cuvântul folositor, să cultive prin rugăciune o legătură duhovnicească sfântă cu Dumnezeu și să ajute pe oamenii din jur. Duhul Sfânt este în același timp Duhul libertății și al comuniunii sau al unității. Noi putem asculta glasul Lui tainic sau putem să-l ignorăm.

„Cunoașterea manifestărilor Sfântului Duh constituie un proces dinamic și infinit, întrucât taina Dumnezeirii Sfântului Duh sporește mereu, neputând niciodată să fie cuprinsă niciodată până la capăt. Duhul Sfânt se împărtășește și este cunoscut ca spiritual, atotprezent, veșnic, sfânt, drept, bun, desăvârșit, sfințitor și îndumnezeitor, Duhul vieții și al adevărului, pecetea și sămânța lui Hristos.”²⁵

„Taina dobândirii Duhului este paralelă tainei Întrupării. Fiul și Duhul, împreună, sunt pentru noi darurile lui Dumnezeu. Harul mântuirii nu ne vine numai de la Hristos ci și de la Duhul Sfânt. Duhul, suflarea inițială a Tatălui, care făcuse omul ființă vie, este Cel care îl pnevatizează de asemenea ca el să devină mădularul trupului lui Hristos și vas al Duhului Sfânt. Duhul Sfânt este Cel în care este viața noastră, motiv ce ne face să-L chemăm cu insistență asupra noastră pentru a ne întreține viața. Duhul Sfânt este cel prin și pentru care se roagă întreaga Biserică. El este cel pe care îl invocăm la sărbătoarea Cincizecimii, sărbătoare care inaugurează venirea Lui, sărbătoarea în care își găsește originea”²⁶.

„Încă de la intrarea în Biserică, botezul și mirungerea ne altoiesc întru Paștile și Cincizecimea mântuirii noastre. Viața creștinului nu va fi decât o realizare progresivă, crescândă, neîncetată a acesteia. Semnul permanent al acestui botez mereu reînnoit în Duhul Sfânt se situează în reuniunea săptămânală a Bisericii în Euharistie. Dacă botezul ne altoiește pe trupul lui Hristos și deșteaptă simțurile noastre duhovnicești, Euharistia ne dă hrana ființială care ne va face să creștem din zi în zi. La rândul său, Euharistia este locul unde legătura nedespărțită și slujirea reciprocă a lui Hristos și a Duhului sunt cele mai puternice”²⁷.

Cincizecimea a fost astfel doar un început al Bisericii, al înțelegerii tainei lui Hristos și al vieții în Hristos. Pogorârea Duhului Sfânt, este însă ceva permanent. Cincizecimea nu s-a împlinit doar o dată pentru totdeauna ci este continuă. Ea este mai mult decât un eveniment produs cândva în

²⁵ Pr. Ilie MOLDOVAN, Teologia Duhului Sfânt după Catehezele Sfântului Simeon Noul Teolog, în: „Studii Teologice” (1967), p. 240.

²⁶ Pr. Ilie Daniel MOLDOVAN, „Învățătura despre Sfântul Duh în Ortodoxie și preocupările ecumeniste contemporan”, p. 790.

²⁷ Pr. P. B. BOBRINSKOY, *Împărtășirea Sfântului Duh*, p. 377.

istorie, este o realitate constantă de care depinde în mod substanțial însăși existența Bisericii de-a lungul secolelor.

Apariția și dezvoltarea istorică a sărbătorii

Cartea Faptele Apostolilor prezintă, după cum am putut observa, Pogorârea Duhului Sfânt ca pe un eveniment istoric. Această manifestare teofanică la început nu a fost înțeleasă de către creștini ca o sărbătoare, deoarece singura lor zi de prăznuire, în perioada primară, fiind Învierea Domnului. Cincizecimea a fost înțeleasă ca o perioadă liturgică ce desemna ciclul pascal.

Sfinții noștri Părinți, asemeni Domnului nostru, doreau fierbinte mântuirea întregului neam omenesc, iar când predicau, o făceau cu scopul catehizării credincioșilor și ocrotirii lor de învățăturile eretice, formulând experiența lor personală în Duhul Sfânt, pe care de multe ori o exprimau, folosindu-se și de educația lor profană. În continuare vom vedea cum scrierile Sfinților Părinți au rămas o sursă deosebit de importantă, în vederea particularităților praznicului. Sărbătoarea Cincizecimii a constituit o temă fără întrerupere a predicilor Sfinților Părinți.

Despre ea amintesc: Sfântul Irineu de Lyon, Tertulian, Origen, Clement Alexandrinul, Eusebiu de Cezareea, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Ioan Gură de Aur, Canonul 43 al Sinodului din Elvira, Canonul 20 al Sinodului I Ecumenic.

Documente liturgice care să ne permită reconstituirea praznicului Cincizecimii în timp, lipsesc pentru secolele I- IV, iar cărțile de cult apar abia pe la sfârșitul secolului al VIII-lea, începutul secolului al IX-lea²⁸. Abordarea pe care o vom face în continuare nu este legată de Persoana Duhului Sfânt, ci modul în care era receptată și celebrată sărbătoarea Cincizecimii.

Prima mărturie despre praznic o găsim la Sfântul Irineu de Lyon (130-202). În cartea sa²⁹, acesta derulează învățăturile revelate, în opoziție cu punctele de vedere ale învățaților gnostici. El citează și comentează multe versete din Sfânta Scriptură, făcând numeroase afirmații interesante referitoare la regula credinței și, cel mai important lucru, este evidențierea învățăturilor și a practicilor Bisericii, din cel de al doilea secol creștin. Într-un fragment dedicat Sfintelor Paști, scoate în evidență interdicția de a pleca genunchii în perioada Cincizecimii, acest fapt datând din era apostolică. Sfântul Irineu se raportează la contextual liturgic al Învierii, timp în care gesturile se săvârșeau

²⁸ Pr. Petre VINTILESCU, *Despre poezia iconografică din cărțile de ritual și cântare bisericească*, Partener, Galați, 2006, p. 121.

²⁹ SF. MC. IRINEU AL LYONULUI, *Aflarea și respingerea falsei cunoașteri*, vol. I, trad. Dorin Octavian Picioruș, Teologie pentru azi, București, 2007.

doar în picioare, spune Sfântul Vasile cel Mare³⁰. Referitor la interdicția de a pleca genunchii, găsim o altă mărturie în Canonul 20 al Sinodului I Ecumenic de la Niceea din anul 325 care spune următoarele: „Deoarece sunt unii care își pleacă genunchii Duminica și în zilele Cincizecimii, pentru ca toate să fie păzite în același fel în fiecare parohie, Sfântul Sinod a decis ca rugăciunile să fie aduse lui Dumnezeu stând în picioare”³¹.

Unul dintre reprezentanții de seamă al școlii din Alexandria este Origen (185 – 255), cel care abordează tema Cincizecimii, în omiliile sale. Dacă citim tratatul său *Contra lui Celsus*, observăm că praznicul Cincizecimii face referire la Paști:

n sfârșit cel ce poate spune că a înviat prin credința în puterea lui Dumnezeu și împreună cu el ne-a sculat și împreună ne-a așezat între cele cerești în Hristos Iisus, atunci petrece mereu în zilele de Rusalii, îndeosebi dacă te simți urcat împreună cu Apostolii lui Iisus în foisorul cel de sus, ocupându-te doar de cereri și de rugăciuni, spre a te face vrednic de acel vuiet ca de suflare de vânt, ce vine repede, care să nimicească să iei parte la vorbirea cu foc ce vine de la Dumnezeu”³².

Un alt reprezentant al școlii din Alexandria este Clement (150- 215), primul autor care pune Cincizecimea în legătură cu iertarea păcatelor. Clement face referire la dimensiunile corabiei lui Noe, care avea 50 de coți: „*Lungimea corabiei să fie de trei sute de coți, lățimea ei să fie de cincizeci de coți, iar înălțimea să fie de treizeci de coți*” (*Facere 6, 15*), iar numărul 50 fiind simbol al nădejzii și al iertării în ziua praznicului Cincizecimii³³. Numărul de 50 este asociat cu jubileul iudaic, cu anul îngăduinței și al iertării.

Pentru Origen numărul de cincizeci este numărul care indică iertarea. Sfântul evanghelist Luca, în capitolul 7 al Evangheliei Sale ne relatează următoarele: „*Un cămătar avea doi datornici. Unul era dator cu cinci sute de dinari, iar celălalt cu cincizeci. Dar neavând ei cu ce să plătească i-a iertat pe amândoi*” (*Luca 7, 41-42*). În calendarul iudaic, al cincizecilea an corespundea unei perioade de iertare, în care sclavia și datoriile erau iertate, iar potrivit legii, în ziua a cincizecilea după Paști era o zi de sărbătoare.

În viziunea lui Tertulian, Cincizecimea este înțeleasă ca fiind o perioadă liturgică postpaschală, care se extinde pe o perioadă de cincizeci de zile, din Duminica Învierii Domnului. În tratatul său *Despre botez*³⁴ menționează faptul că perioada Cincizecimii este cea mai favorabilă pentru primirea

³⁰ SF. VASILE CEL MARE, *Despre Sfântul Duh*, coll. *Părinți și scriitori bisericești 12*, trad. Constantin Cornișescu și Teodor Bodogae, IBMBOR, București, 1988.

³¹ *Canoanele Bisericii ortodoxe - Canoanele apostolice și canoanele sinoadelor Ecumenice*, trad. Răzvan Perșa, I, Basilica, București, 2018, p. 161.

³² ORIGEN, „*Scrieri alese*” - *Contra lui Celsus*, coll. *Părinți și scriitori bisericești 9*, trad. Teodor Bodogae, IBMBOR, București, 1984, p. 161.

³³ Clement ALEXANDRINUL, *Stromatele*, trad. Dumitru Feccioru, IBMBOR, București, 1982, p. 425.

³⁴ TERTULIAN, *Despre botez*, coll. *Credința Ortodoxă*, trad. Policarp Pirvuloiu, IBMBOR, București, 2012.

botezului. În primele trei secole, botezul și mirungerea se aflau în strânsă legătură cu euharistia, deoarece lua parte întreaga comunitate. Zilele favorabile pentru botez erau: Paștile, Cincizecimea, Crăciunul, Boboteaza, etc.

În primul rând, se făcea, oarecum, o înscriere pentru primirea Tainei Botezului și doar catehumenii se puteau înscrie; căci Botezul se săvârșea mai multor persoane în același timp, doar la marile sărbători. Catehumenii reprezentau categoria celor care în mod treptat primeau învățătura de credință de la cateheți și care participau frecvent la cateheză. Ei se pregăteau întâi pentru primirea învățăturii creștine și aveau dreptul să participe la Liturghie doar până la momentul de după citirea și explicarea Sfintei Evanghelii. Trebuia ca întâi să cunoască învățăturile fundamentale ale Bisericii Ortodoxe ca astfel să poată sta „drepti” și să se apere de învățăturile eretice din vremea aceea. Acești catehumeni sau învățăcei, în Biserica din primele secole creștine până la primirea Botezului, trebuiau să treacă prin trei etape sau trepte: a ascultătorilor, a îngenunchetorilor și a luminaților. După aceste denumiri ale cateheților, ne dăm seama de rolul și posibilitatea lor în participarea la comunitatea religioasă a vremii. Deci ascultau până la un anumit timp slujba, puteau îngenunchea alături de credincioși și puteau primi luminarea sau iluminarea, întâi prin credință și învățatură, și apoi prin Botez. Prin urmare Cincizecimea nu dovedește existența unei zile dedicate exclusiv prăznuirii unui eveniment mântuitor ci se referă la Paști ca zi de sărbătoare a cincizeci de zile pline de bucurie pentru oficierea botezului, deoarece aduc bucuria și mesajul pascal.

Dacă prin Botez creștinul Îl primește în sufletul său pe Hristos Domnul, prin Sfânta Taină a Mirungerii, așa cum ne arată însăși formula ei - „Pecetea darului Duhului Sfânt”, noul membru al Bisericii primește, în viața în care a fost introdus, armele sau mijloacele duhovnicești cele mai eficiente prin care să lupte împotriva obstacolelor ce s-ar putea ridica în calea desăvârșirii acesteia - darurile Duhului Sfânt. Dumnezeu nu l-a chemat la o viață atât de înaltă fără a-i oferi și mijloacele cele mai potrivite de a o dobândi, de a putea ieși biruitor din acest „război nevăzut” sau „inteligibil”, ci, prin pecetluirea trupului său și prin intermediul legăturii de ființă dintre ele și a sufletului acestuia, i-a făcut accesibilă vocația sa ontologică - desăvârșirea, prin conștientizarea și împreună-lucrarea cu Hristos și cu Duhul Sfânt, spre a sa mântuire.

În viziunea lui Tertulian praznicul Cincizecimii se sărbătorește cu aceeași solemnitate și voie bună precum Duminica Învierii³⁵. În relație cu Paștile, praznicul Cincizecimii s-a realizat în timp ca sărbătoare, fapt pentru care

³⁵ TERTULIAN, *Despre rugăciune*, coll. *Părinți și scriitori bisericești* 3, trad. David Popescu, IBMBOR, București, 1981, p. 243.

a fost prima sărbătoare după cincizeci de zile după Paști, care s-a adaptat Noului Testament.

La începutul secolului al IV-lea îl remarcăm pe Eusebiu de Cezareea (265 - 340). Acesta a jucat un rol important în viața Bisericii, deoarece în timpul persecuțiilor lui Dioclețian, fiind un om răbdător, harnic și conștiincios, a reușit să salveze scrieri și lucrări ale lui Origen și ale episcopului Alexandru, astfel înfiripând prima istorie a creștinismului.

În primele veacuri creștine Cincizecimea, din punct de vedere liturgic, se celebra noaptea, timp în care preoții și credincioșii se adunau pentru săvârșirea euharistiei: „În urma sărbătorii numită Cincizecime, noaptea, pe când preoții veneau la slujbă, după cum le era obiceiul pentru a săvârșii liturgia”³⁶. Pentru Eusebiu de Cezareea, Cincizecimea apare ca un moment festiv care includea și sărbătoarea Înălțării Domnului. În viziunea sa numărul de șase este activitatea și împlinirea, deoarece Dumnezeu a creat în șase zile lumea. Noi ținem înaintea de Paști patruzeci de zile de post ca să lucrăm la suflet, iar răsplata va veni în a doua sărbătoare, după alte patruzeci de zile, în care se va înmulți odihna noastră, al cărui simbolism este compus din șapte. Comparația pe care o face Eusebiu, între cele patruzeci de zile și zilele de creție, dorește să scoată în evidență că omul de rând trebuie să lucreze pentru sufletul său, în post și rugăciune, înainte de Paști, trupul fiind supus unei pregătiri speciale, pregătindu-se astfel pentru marea sărbătoare a Învierii Domnului. Dacă la Învieria Domnului nostru Iisus Hristos ne bucurăm cu toții, tot așa și la sărbătoarea Cincizecimii sentimentul este reciproc, deoarece este o prelungire a misterului pascal. Cincizecimea este văzută ca fiind semnificația eshatologică, spune Eusebiu de Cezareea, fiind gustarea Împărăției lui Dumnezeu.

Cel care pune Sărbătoarea primelor roade în relație cu interpretarea liturgică a Cincizecimii este Chiril al Alexandriei (375 – 444). Sfântul Chiril, are ca punct de plecare versetele din *Numerii*:

„În ziua celor dintâi roade, când aduceți Domnului prinosul nou de pâine, la încheierea săptămânilor, să aveți adunare sfântă și nici un lucru să nu lucrați. Să aduceți ardere de tot spre miros de bună mireasmă Domnului: din cireadă, doi viței, iar din turmă, un berbec și șapte miei de câte un an, fără meteahnă. Cu ei să aduceți dar de pâine, făină de grâu frământată cu untdelemn: treizeci de efă la fiecare vițel, două zecimi de efă de berbec și o zecime de efă la fiecare din cei șapte miei. Să aduceți un țap jertfă pentru păcat, spre curățirea voastră. Acestea să mi le aduceți cu turnările lor, afară de arderile de tot neîncetate cu darul lor de pâine, care se aduc de obicei, acestea trebuie să fie curate” (*Numerii* 28, 26 – 31).

³⁶ EUSEBIU DE CEZAREEA, *Istoria bisericească*, coll. *Părinți și scriitori bisericești* 13, trad. Teodor Bodogae, IBMBOR, București, 1987, p. 112.

Sfântul Chiril spune că misterul Învierii este simbolizat de sărbătoarea primelor roade. Noi sărbătorim Paștile pentru faptul ca Mântuitorul nostru Iisus Hristos a murit pentru noi și a înviat. Sărbătoarea de după Paști pe care o prăznuim nu este inferioară, este învierea din morți pe care o trăim, care înlătură toată stricăciune și avem posibilitatea de a trece la o nouă viață: „Ieri m-am îngropat împreună cu Tine, Hristoase; astăzi mă ridic împreună cu Tine, Cel ce ai înviat”³⁷. Prin aceasta noi ne înlăturăm de Adam cel vechi și ne îmbrăcăm în Adam cel nou, Iisus Hristos.

Pentru Sfântul Chiril, primele roade, pe care le oferim în semn de mulțumire pentru reînnoirea legământului cu Dumnezeu prin Iisus Hristos, sunt interpretate în sens pascal. Prin Iisus înflorește natura (umană), căci prin moartea sa toate le-a înnoit, cel care ne deschide drumul spre Înviere.

Celor două sărbători – Învierea Domnului și Cincizecimea sunt de tradiție apostolică, deoarece datează din perioada primelor veacuri creștine. Din ce am putut observa până aici, din analiza textelor patristice, până în secolul al IV-lea Cincizecimea fost înțeleasă ca fiind o prelungire, pe o durată de cincizeci de zile, a misterului pascal. „Acest interval de timp se încheia în zi de Duminică în care se celebra preaslăvirea Domnului, împlinită în Duhul Sfânt”³⁸.

Secolul al IV-lea a fost apogeul culturii creștinismului. Pentru prima dată va apărea ideea Dumminicii, ca Duminică a Rusaliilor de la trecerea a cincizeci de zile de la Paști, dar și de celebrare a unui eveniment mântuitor. Prin canonul 43 de la Sinodul local de la Elvira, Cincizecimea va fi receptată ca sărbătoare a Pogorârii Duhului Sfânt:

„Falsul obicei trebuie să fie schimbat în concordanță cu autoritatea Sfintei Scripturi, deci noi toți trebuie să celebrăm ziua Cincizecimii. Dacă cineva nu va accepta această practică, va fi considerat un nou eretic”. Același canon combate erezia referitoare la încheierea practicii pascale la Înălțare după patruzeci de zile. În această privință ne vorbește Sfântul Ioan Casian: „După Înălțarea la cer a Mântuitorului nostru, care a avut loc în a 40-a zi de la Înviere, Apostolii, întorși de pe Muntele Măslinilor unde îl văzuseră pe Domnul înălțându-se, cum ni se arată în Faptele Apostolilor, după ce au intrat în Ierusalim, au așteptat, timp de 10 zile, coborârea Sfântului Duh, iar în a 50-a zi, L-au primit cu bucurie. Așa s-a împlinit numărul zilelor prin această sărbătoare. Acest număr a fost arătat în chip figurat și în Vechiul Testament, în care se spune că, după șapte săptămâni, preoții aveau poruncă să jertfească Domnului pâine din prima pârgă. Această pâine se dovedește a fi dată Apostolilor ca predică de către Dumnezeu Tatăl, ținută în acea zi de popor. De aceea, și aceste zece zile trebuie private cu aceeași cinste și

³⁷ *Penticostar - Utrenia Învierii*, IBMBOR, București, 1999, p. 16.

³⁸ Andre` SCRIMA, *Biserica liturgică*, Humanitas, București, 2005, p. 222.

bucurie împreună cu cele patruzeci de zile dinaintea lor. Tradiția acestei sărbători, transmisă prin creștinii din vremea Apostolilor până la noi, trebuie păstrată cu același cuprins. În aceste zile, nu se îngenunchează la rugăciune, fiindcă această ținută este semn de pocăință și de jale. Iar noi sărbătorim toata aceste zile ca pe ziua Duminicii, în care mai marii nostril ne-au lăsat ca tradiție să nu postim și să nu îngenunchem, din respect pentru Învierea Domnului”³⁹.

În *Constituțiile Sfinților Apostoli prin Clement* găsim informații referitoare despre modul în care percepeau creștinii Cincizecimea în secolul al IV-lea: „Iar la zece zile după înălțare, se împlinesc cincizeci de zile de la prima Duminică (a Paștelui), să vă fie o sărbătoare mare; căci în ea, la ceasul al treilea, a trimis Domnul Iisus darul Duhului sfânt (*Faptele Apostolilor*) și toți ne-am umplut de lucrarea Lui și am vorbit în limbi noi, cum făcea să răsună în noi, și am vestit iudeilor și păgânilor că El este Hristosul, Mesia lui Dumnezeu, Cel hotărât de El judecător al viilor și al morților”⁴⁰. Este exemplul cel mai bun pentru modul în care creștinii din primele veacuri i-au dat o nouă conotație praznicului Cincizecimii.

După cum spuneam, secolul IV, a fost apogeul creștinismului, deoarece creștinismul a devenit religie oficială, dar și datorită mediului intelectual care au știut să sistematizeze doctrina Bisericii creștine. Unul din cei care au contribuit la dezvoltarea învățăturii de credință este Sfântul Grigorie de Nazianz (330- 390). A fost cel care a luat atitudine față de păgâni care aduceau afirmații mincinoase la adresa Bisericii. Pentru Sfântul Grigore de Nazianz, sărbătoarea Pogorârii Duhului Sfânt, este una a adevăratei închinări în ”duh si adevăr”. Referitor la ciclul liturgic, Sfântul Grigore vorbește despre numărul șapte înmulțit cu el însuși, este patruzeci și nouă, dar ca să iasă numărătoarea de cincizeci de zile, trebuie să I se mai atribuie o zi, ziua veșniciei. Despre acest zice dânsul în cartea sa următoarele:

„Numerele șapte ale zilelor dau, așadar, naștere Cincizecimii, ziua chemată sfântă la ei, iar numerele șapte ale anilor dau naștere anului chemat jubiliar la ei, în care obține și slobozirea păcatului și slobozirea robilor și dare înapoi de către cumpărători a proprietăților cumpărate de ei între timp. Căci neamul acesta consacră lui Dumnezeu nu numai pârga roadelor pământului și pe întâii lui născuți, ci și pârga zilelor și anilor. Și așa, vrednicul de cinste număr șapte a adus cu sine vrednicia Cincizecimii. Căci numărul șapte, înmulțit cu sine însuși dă naștere numărului cincizeci, lipsind din el o zi, pe care noi am luat-o și adăugat-o din veacul cel viitor, fiind a opta și prima, una și aceeași, una și veșnică chiar, fiindcă acolo, în veacul

³⁹. SF. IOAN CASIAN, *Așezămintele mănăstirești și convorbiri duhovnicești*, coll. *Părinți și scriitori bisericesti* 57, trad. Vasile Cojocaru și David Popescu, IBMBOR, București, 1990, p. 680.

⁴⁰. Pr. Ioan I. ICĂ JR., *Canonul Ortodoxiei I - Canonul apostolic al primelor secole*, vol. I, Deisis, Sibiu, 2008, p. 686.

ce va să fie, acolo trebuie să sfârșească sărbătoarea din viața de față a sabatului sufletelor, ca să se dea o parte celor șapte și celor opt, așa cum, fapt împlinit, au interpretat acest loc din Solomon unii dintre înaintașii noștri”⁴¹.

Odată cu Pogorârea Sfântului Duh la Cincizecime încep să se arate lucrările Sale în lune, iar prin aceasta intrăm într-o nouă perioadă din istoria mântuirii. Praznicul început în istorie se continua în veșnicie. „Sărbătorim Cincizecimea și venirea Duhului și împlinirea nădejzii noastre. Și ce mare este taina aceasta! Cât de mare și de venerabilă este ea! Cele trupești ale lui Hristos se sfârșesc sau, mai bine zis, cele ale venirii lui Hristos, căci mă opresc să spun că se săfârșesc cele legate de trupul lui, câtă vreme nu mă va fi convins vreo altă rațiune că este mai bine să se fi desfăcut de trup. Acum încep activitățile Duhului”⁴².

Sfântul Vasile cel Mare (330 – 379) cel între ierarhi preaales, între dascăli preaînțelept și între toți sfinții preamult plăcut lui Dumnezeu, în tratatul său *Despre Sfântul Duh* abordează dumnezeirea Duhului Sfânt. La cererea prietenului său, episcopul Amfilohie de Iconiu, Sfântul Vasile a combătut pe pnevmatomahî, în lucrarea scrisă între anii 374-375, în care se mărturisea dumnezeirea, egalitatea și consubstanțialitatea persoanelor Sfintei Treimi. Pentru Sfântul Vasile, Cincizecimea este o anticipare a veacului viitor, a veșniciei: „Viața viitoare, despre care credem că va avea loc în veacul viitor, este simbolizată de toată (perioada) Cincizecimii. Căci acea zi, una și prima, înmulțită de șapte ori cu șapte, alcătuiește perioada de șapte săptămâni sfinte ale Praznicului. Începând cu Duminica, se reia acel ciclu de 50 de ori, sfârșind cu Duminica. În felul acesta, se aseamănă veșniciei, care, într-o mișcare ciclică, începe de la un punct și ajunge în același punct”⁴³. În viziunea Sfântului Vasile, Cincizecimea stă în strânsă legătură cu Paștile, fiind o revărsare a Învierii Domnului. Dacă până la momentul pogorârii la Iad a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Raiul a fost închis, acum îl redeschide în prezeța tâlharului, cel dintâi care a intrat în Împărăția cerurilor, iar la Cincizecime ni se deschide drumul spre asumarea Învierii Domnului, prin Duhul Sfânt.

Sfântul Ioan Gură de Aur (347 – 407), ocupă un loc aparte în rândul celor care au consolidat Biserica și au ajutat-o să depășească obstacolele întregă, au limpezit înțelegerea adevărilor de credință, au învățat, au propovăduit și au scris, au luptat și s-au jertfit pentru Biserică. Nu s-a înjosit niciodată să ia parte la intrigile din jurul său și, deși pe alții i-a apărat și i-a salvat din ghearele morții, nu a luptat pentru propria-i apărare, ci s-a lăsat sacrificat pentru a oferi un exemplu de viață creștină celor ce aveau urechi

⁴¹ SF. GRIGORIE DE NAZIANZ, *Taina m-a uns. Cuvântări.*, pp. 214-215.

⁴² SF. GRIGORIE DE NAZIANZ, *Taina m-a uns. Cuvântări.*, p. 217.

⁴³ SF. VASILE CEL MARE, *Despre Sfântul Duh*, p. 81.

să audă, pentru ca Domnul Hristos să nu fi murit în zadar, pentru a-i ajuta pe alții să se mântuiască. Sacrificiul Domnului i-a fost exemplu și, ca un miel, asemenea Mielului Hristos, s-a jertfit la rândul său în smerenie deplină.

În cele două Omilii la Cincizecime care ni s-au păstrat și transmis de la Sfântul Hrisostom, ni se prezintă trăirea pe care trebuie să o aibă fiecare credincios în această zi, care, în viziunea Sfântului este o împlinire a făgăduinței: „Așa, cu puțin mai înainte, noi am serbat ziua morții lui Hristos, apoi Învierea Sa, după aceea Înălțarea Sa, iar astăzi am ajuns la vârful tuturor darurilor harului lui Dumnezeu, am ajuns la împlinirea făgăduinței date de Hristos”⁴⁴. Tot Sfântul Ioan vorbește despre trupul lui Hristos care intră în sufletele credincioșilor cu ajutorul Sfântului Duh: „Precum Hristos a spus despre Sine: Iată, Eu sunt cu voi până la sfârșitul zilelor. Și, de aceea, putem serba Epifania pururea. Așa și despre Duhul a spus: Va fi cu voi în veac; de aceea putem serba și Cincizecimea pururea”.

Fericitul Augustin (354 - 430) rămâne dascălul fără asemănare al întregului Occident creștin. Ca o conștiință vie a Ortodoxiei, Augustin se vede nevoit să apere dreapta credință, împotriva tuturor ereziilor, care se iviseră în Biserica lui Dumnezeu. La fel ca și la ceilalți Sfinți Părinți și pentru Fericitul Augustin, Cincizecimea iudaică, este văzută o preînchipuire a Cincizecimii creștine. Sărbătoarea Cincizecimii este interpretată drept ziua în care Duhul Sfânt s-a pogorât peste Apostoli, iar legea cea veche a ajuns să fie desăvârșită prin harul Duhului împărtășit uncenicilor Domnului.

Putem observa așadar, modul în care omiliile Sfinților Părinți, din secolul I până în secolul IV, se raportează la praznicul Cincizecimii. În general Sfinții Părinți tratează tema lucrării Duhului Sfânt. Prin tratarea acestei teme, Sfinții vorbesc despre credința în Hristos, participarea la taina Bisericii, lucruri pe care cu ajutorul Sfântului Duh ne oferă o stare de bine și de putere, pentru a putea mărturisii adevărata credință. În secolele V-VI, în omiliile Sfinților Părinți putem observa rolul și acțiunea Mângâietorului în cadrul istoriei mânturirii.

Concluzii

Evenimentul rusalic este momentul în care Treimea punctează pnevmatic istoria, subliniind și împlinind intimitatea relației metafizicului cu umanul, plonjând în interiorul ființei energia divină necreată care vindecă rănila păcatului ce provoacă moartea sufletului. Această prezență rămâne unică și irepetabilă în istoria mântuirii, umanitatea fiind, în același timp, dependentă de Paraclét - Care își asumă timpul înduhovnicindu-l, într-o adiere sfântă, mântuitoare, până în Eshaton. Acest aspect dogmatic este subliniat și de

⁴⁴ SF IOAN GURĂ DE AUR, *Predici la duminici și sărbători*, trad. Melchisedec episcopul Romanului, Buna-Vestire, Bacău, 2005, pp. 26–31.

Vladimir Lossky, care afirma că: „De la cădere și până la Cincizecime, energia divină (harul necreat și îndumnezeitor), a rămas străină naturii umane și a lucrat asupra ei numai din afară”⁴⁵. De la Cincizecime începe legătura intimă a Duhului cu natura omului.

În cadrul evangheliei Sfântului Ioan, în cuvântarea de despărțire, Mântuitorul Hristos pomenește despre lucrarea Duhului, zicând: „*Eu voi ruga pe Tatăl și alt Mângâietor (Paraclet) văva da, ca să rămână cu voi în veac, Duhul Adevărului, pe Care lumea nu poate să-L primească, pentru că nu-L vede, nici nu-L cunoaște; voi Îl cunoașteți, pentru că rămâne la voi și va fi cu voi*” (Ioan 14, 16-17). Noul Paraclet⁴⁶ va interioriza și va manifesta prezența lui Hristos, comunicând oamenilor iubirea trinitară cu care Se identifică.

În lumina Duhului Sfânt, omul este în același timp în Hristos și cu Hristos. Prin Hristos, Care este „Fața umană a Tatălui”, omul devine capabil să întâlnească pe orice semen al său ca pe o persoană angajată în perspectiva asemănării cu Dumnezeu. Duhul ne face pe fiecare să distingem în noi icoana hristică. Părintele Pavel Florensky zicea în acest sens: „Fața noastră, prin Duhul, devine icoană în lumina necreată a dumnezeirii”⁴⁷. Astfel, puterea iubirii trebuie să fie asumată în libertatea Duhului, ca o forță creativă, dinamică și chinonică, ce ajută pe om să realizeze comuniunea interpersonală, condiție sine qua non pentru accederea în comuniunea sfinților, „*prietenii și casnicii lui Dumnezeu*” (Efeseni 2, 19). De aceea, Sfânta Tradiție a Bisericii nu înseamnă recapitulare sau repetiție superfluă, ci înnoire a Duhului Sfânt în noi, adică perpetuare a Duhului în Biserică.

În lucrarea de față ne-am propus ca în prima parte să descoperim originea și dezvoltarea praznicului Cincizecimii. Putem constata că în actualitate praznicul Cincizecimii se diferențiază considerabil din punct de vedere al manifestărilor cultice, de practica din vechime. Trecerea timpului are în vedere mișcarea, iar odată cu ea, înaintarea spre noi și noi dezvoltări. Schimbările survin de la o generație de creștini la alta, în funcție de contextul social, cultural, politic sau religios. Însă în esență, evenimentul mântuitor al Cincizecimii nu suferă o schimbare, ci o dezvoltare de-a lungul istoriei mântuirii neamului omenesc, a cărei finalitate a fost trimiterea Duhului Sfânt în lume.

În Noul Testament, Cincizecimea capătă o nouă însemnătate, este începutul lucrării Mângâietorului pe care Fiul a promis că Îl va trimite în lume. Prin El se constituie Biserica, iar noi suntem introduși în veacul ce

⁴⁵ Vladimir LOSSKY, *Teologie Mistică a Bisericii Ortodoxe de Răsărit*, Editura Anastasia, București, 1995, p. 161.

⁴⁶ Cuvântul înseamnă în grecește „avocat”, „mângâietor”, „cel care protejează și vivificază”.

⁴⁷ Pavel FLORENSKY, *Stălpul și temelie adevărului*, Editura Polirom, București, 1989, p. 142.

va să fie, caracterizat printr-o nouă dimensiune a vieții omului care conlucrează și își împropriază harul Sfântului Duh. Am continuat printr-o expunere a istoricului dezvoltării acestui praznic în tradiția liturgică răsăriteană, evidențiind mărturiile ale Sfinților Părinți referitoare la evoluția acestui praznic de-a lungul primelor veacuri creștine. Ultima parte a acestui prim capitol a avut în vedere descrierea însemnătății diferitelor denumiri pe care praznicul Cincizecimii le poartă, respectiv, a diferitelor tradiții și obiceiuri legate de acest mare praznic, care poartă în esența lor tezaurul liturgic al Bisericii.